

nių sugebėjimų. Tuos sugebėjimus jis nesigailėdamas aukojo ir padėdamas surengti visas tarptautines baltistų konferencijas Vilniuje.

Daug kas Joną Balkevičių galėjo laikyti ir mokslinio tolerantiškumo pavyzdžiu – jis sugebėdavo teigiamai įvertinti ir tokį mokslinį darbą, kuriame būdavo laikomasi kitokių koncepcijų ir problemos sprendžiamos visai kitu būdu, nei jas sprendavo pats recenzentas.

Su visomis detalėmis Jono Balkevičiaus mokslinė veikla išryškės tik sudarius išsamią jo darbų bibliografiją.

Vilniaus universiteto dėstytojai ir studentai, vėlionio kolegos, niekuomet nepamirš, kaip tėviškai Jonas Zemvaldas Balkevičius rūpinosi Filologijos fakultetu. Universitetas buvo jo antrieji namai, nuo ankstyvo ryto čia pradėdavo „savo tarnybą“. O kaip jis visa esybe buvo įsitraukęs į Didžiąją Universiteto šventę jubiliejiniiais 1979 metais, šventę, išjudinusią Vilnių ir Lietuvą. Neįmanoma pamiršti. Ir paskutiniaisiais šios žemės metais, kai bendraudavome veik telefonu, jis iki smulkmenų išklausinėdavo Fakulteto naujienas. Ir džiaugdavosi, ir sielodavosi... Tebegyveno Universiteto rūpesčiais.

Vitas Labutis, Bonifacas Stundžia



TATJANA BULYGINA
(1929–2000)

2000 m. balandžio 19 d. Maskvoje po sunkios ligos mirė Tatjana Bulygina (Šmeliova). Netekome žymios kalbininkės, savo darbais praturtinusios pastarųjų dešimtmečių lituanistiką.

T. Bulygina gimė 1929 m. gegužės 16 d. Maskvoje. 1951 m. Maskvos universitete baigė anglų kalbos specialybę. Artimiausi jos studijų draugai buvo vėliau pagarsėję, gerai ir Lietuvoje žinomi rusų mokslininkai: orientalistė Tatjana Jelizarenkova, indoeuropeistas Viačeslavas Ivanovas, tais pačiais metais slavistikos specialybę baigęs Vladimiras Toporovas.

Nuo pat mokslinės veiklos pradžios iki mirties T. Bulygina dirbo Rusijos Mokslų akademijos Kalbotyros institute. Ten 1960 m. ji apgynė kandidatinę (vadovas profesorius Michailas Petersonas), 1980 m. – daktaro disertaciją.

Daugumoje Tatjanos Bulyginos darbų nagrinėjamos lietuvių kalbotyrai reikšmingos teorinės gramatikos problemos. Vadovaudamasi struktūrinės lingvistikos principais ji nuosekliai skyrė gramatinės formos, funkcijos ir reikšmės lygmenis. Į gramatikos tyrimus ji žiūrėjo ne kaip į kalbos formų klasifikavimą ar empirinį jų vartosenos aprašinėjimą, bet kaip į gramatinių struktūrų modeliavimą, pagrįstą tiksliai apibrėžta metodika. Tuos principus ji realizavo lietuvių kalbos tyrinėjimuose, kurie ištisus dešimtmečius buvo atidžiai studijuojami bei diskutuojami Lietuvos kalbininkų ir daug prisidėjo prie lietuvių kalbotyros pažangos.

Lietuvių kalbos teorinei gramatikai skirtas jau pirmasis didelis Tatjanos Bulyginos darbas – disertacija „Apie dabartinės lietuvių literatūrinės kalbos junginius su kilmininku“. Šia tema Lietuvoje paskelbtame straipsnyje¹ ji pagal papildomąją distribuciją pirmą sykį aiškiai išskyrė nuo veiksmazodžių priklausomų kilmininko konstrukcijų grupes, anksčiau laikytas partityvinio genityvo atmainomis: neapibrėžto kiekio kilmininką, sudarantį priešpriešą galininkui, ir tiesioginio papildinio kilmininką, motyvuotą veiksmazodžių (*užtekti, reikalauti, pripildyti* ir pan.) junglumo. 1970 m. paskelbtoje studijoje remdamasi gramatinėmis priešpriešomis ir morfemine skaida ji nušvietė dabartinės lietuvių kalbos morfologinę žodžio struktūrą².

Itin svarbią vietą tarp Tatjanos Bulyginos darbų turi knyga „Morfologinių modelių teorijos

¹ О сочинениях с родительным падежом в современном литовском литературном языке, – LKK II (1959) 90–108.

² Морфологическая структура слова в современном литовском литературном языке, – Морфологическая структура слова в индоевропейских языках, Москва, 1970, 7–70.

problemos“³. Šio darbo pagrindu autorė 1980 m. apgynė antrąją – filologijos daktaro – disertaciją. Darbo dalyje, pavadintoje „Lietuvių kalbos asmenavimo „dinaminio“ aprašo bandymas“⁴, ji parodė, kad laikant veiksmažodžio 3 asmens formas grynaisiais kamienais galima visą asmenavimą aprašyti su daug mažesniu kiekiu morfemų negu buvo daroma anksčiau. Pagal tą principą dabartinės lietuvių kalbos veiksmažodžio galūnių sistemą Lietuvoje apibūdino Vladas Žulys⁵. Tuo požiūriu pasikui buvo vadovautasi visose trijose Lietuvių kalbos institute parengtose lietuvių kalbos gramatikose (lietuvių, rusų, anglų kalbomis), jis pastaruoju metu taikomas ir latvių kalbos morfologijos tyrimuose (pavyzdžiui, Aleksejaus Andronovo darbuose). Tatjana Bulygina ir savo pastabomis bei patarimais yra prisidėjusi prie minėtų lietuvių kalbos gramatikų parengimo.

Labai svarbus lietuvių kalbotyrai yra Tatjanos Bulyginos kartu su Jurijum Stepanovu parašytas straipsnis „Gramatikos teorija ir teorinė gramatika“⁶. Jame išnagrinėta lietuvių kalbos gramatikos kūrimo praktika ir kartu atskleista teorinė ateities tyrimų perspektyva.

Lietuvių kalbai skirtas ir vienas iš paskutiniųjų Tatjanos Bulyginos darbų – „Dabartinės lietuvių kalbos įvardžių paradigmos aiškinimo ginčytini klausimai“⁷. Šis straipsnis, paskelbtas rinkinyje kitam lietuvių kalbai nusipelnusiam kalbininkui Michailui Petersonui atminti, naujai nušviečia santykį tarp įvardžių savybinių ir nesa-
vybinių kilmininko formų (*mano* : *manęs*, *tavo* : *tavęs*, *kieno* : *ko* ir pan.).

Pats paskutinis T. Bulyginos lituanistinis darbas dar nepaskelbtas – tai straipsnis „Lietuvių kalba“, kurį ji parašė Kalbotyros instituto rengiamam daugiatomiumi veikalui „Pasaulio kalbos“. Šiam veikalui ji, jau ligų kamuojama, redagavo ir kitus baltų kalboms skirtus straipsnius.

T. Bulygina lituanistikos klausimais skaitė pranešimus įvairiose konferencijose. Maskvos universitete ji yra dėščiusi lietuvių kalbą. Jai teko vadovauti bei oponuoti ir lituanistinėms disertacijoms.

Daugybę kartų Tatjana Bulygina lankėsi Lietuvoje. Čia ji turėjo daug gerų draugų, kurie visada ją prisimins ne tik kaip žymią lietuvių kalbos tyrėją, bet ir kaip nuoširdų, didelės kultūros žmogų.

Vytautas Ambrazas, Algirdas Sabaliauskas

³ Проблемы теории морфологических моделей, Москва, 1977.

⁴ Опыт „динамического“ описания литовского спряжения, 238–269.

⁵ V. Žulys, Bendrinės lietuvių kalbos veiksmažodžių asmens galūnės, – Kalbotyra, XXVI (1), 63–73.

⁶ Теория грамматики и теоретическая грамматика, – Вопросы языкознания, III, 1988, 17–33.

⁷ Спорные вопросы трактовки местоименной парадигмы в современном литовском языке, – Вопросы сравнительно-исторического изучения индоевропейских языков, Москва, 1997, 75–84.